

Byzantina Symmeikta

Vol 29 (2019)

BYZANTINA SYMMEIKTA 29

Βιβλιοκρισία: Eustathios von Thessalonike, Kaiserreden, eingeleitet von G. KARLA, aus dem byzantinischen Griechisch übersetzt und mit Anmerkungen versehen von K. METZLER [Bibliothek der griechischen Literatur 81], Anton Hiersemann, Stuttgart 2016

Γεράσιμος ΜΕΡΙΑΝΟΣ

doi: [10.12681/byzsym.22034](https://doi.org/10.12681/byzsym.22034)

Copyright © 2020, Γεράσιμος ΜΕΡΙΑΝΟΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΜΕΡΙΑΝΟΣ Γ. (2020). Βιβλιοκρισία: Eustathios von Thessalonike, Kaiserreden, eingeleitet von G. KARLA, aus dem byzantinischen Griechisch übersetzt und mit Anmerkungen versehen von K. METZLER [Bibliothek der griechischen Literatur 81], Anton Hiersemann, Stuttgart 2016. *Byzantina Symmeikta*, 29, 482–485. <https://doi.org/10.12681/byzsym.22034>

Eustathios von Thessalonike, Kaiserreden, eingeleitet von G. KARLA, aus dem byzantinischen Griechisch übersetzt und mit Anmerkungen versehen von K. METZLER [Bibliothek der griechischen Literatur 81], Anton Hiersemann, Stuttgart 2016, σελ. XI+195. ISBN 978-3-7772-1624-9.

Αποτελεί ευτύχημα ότι τα τελευταία χρόνια έχουν πληθύνει οι μεταφράσεις κειμένων του λογίου αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Ευσταθίου, οι οποίες, μαζί με τις νέες εκδόσεις, φανερώνουν το αμείωτο ενδιαφέρον για το έργο του. Το υπό εξέταση βιβλίο, καρπός της συνεργασίας μεταξύ της Γραμματικής Κάρλα (ΓΚ) και της Karin Metzler (ΚΜ), προσφέρει την γερμανική μετάφραση τεσσάρων αυτοκρατορικών λόγων του Ευσταθίου, συγκεκριμένα των Ο, Μ, Ν και Κ, σύμφωνα με την έκδοση του Peter Wirth¹, αλλά τοποθετημένων κατά χρονολογική σειρά. Την καθαυτό μετάφραση έχει αναλάβει η ΚΜ, γνώστρια του Ευσταθίου, η οποία, ως γνωστόν, έχει εκδώσει, μεταφράσει και σχολιάσει στα γερμανικά το έργο του *Ἐπίσκεψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ αὐτόν*². Ο υπό εξέταση τόμος εντάσσεται στην γνωστή σειρά Bibliothek der griechischen Literatur (BGL), στο πλαίσιο της οποίας έχουν εκδοθεί αξιόλογες μεταφράσεις και άλλων βυζαντινών κειμένων στην Γερμανική.

Το βιβλίο διαρθρώνεται ως εξής:

[1.] Πρόλογος (Vorwort, σ. VII).

[2.] Ενότητα που φέρει την υπογραφή της ΚΜ και στην οποία αιτιολογείται η επιλογή των συγκεκριμένων λόγων του Ευσταθίου, καθώς και το ύφος της μετάφρασης (Zu Auswahl und Stil, σσ. IX-XI).

1. *Eustathii Thessalonicensis opera minora, magnam partem inedita*, έκδ. P. WIRTH [CFHB 32], Berlin – New York 2000, O: 261-288· M: 202-228· N: 229-249· K: 182-194.

2. *Eustathii Thessalonicensis De emendanda vita monachica*, έκδ. και γερμ. μτφρ. Κ. METZLER [CFHB 45], Berlin – New York 2006· ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ, *Eustathios von Thessalonike und das Mönchtum. Untersuchungen und Kommentar zur Schrift De emendanda vita monachica* [Supplementa Byzantina, Texte und Untersuchungen 9], Berlin – New York 2006.

[3.] Εισαγωγή (Einleitung, σσ. 1-16), η οποία φέρει την υπογραφή της ΓΚ και αποτελείται από τις υποενότητες:

[3.1.] «Βασιλικοί λόγοι» (Kaiserreden, σσ. 1-7), όπου ο αναγνώστης πληροφορείται για το φιλολογικό είδος στο οποίο ανήκουν, τους σωζόμενους σχετικούς λόγους από τον 4ο αι. μ.Χ. έως και την παλαιολόγεια εποχή, το πλαίσιο, τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό τους.

[3.2.] Σύντομη αλλά ενημερωμένη εργοβιογραφία του Ευσταθίου (Leben und Werk des Eustathios von Thessalonike, σσ. 7-12).

[3.3.] Μία εξαιρετικά χρήσιμη περιγραφή της δομής των τεσσάρων μεταφρασμένων λόγων (Zur Struktur der Reden, σσ. 12-16).

[4.] Η μετάφραση των λόγων (Übersetzung, σσ. 17-180), η οποία, όπως προαναφέρθηκε, φέρει την υπογραφή της ΚΜ. Οι ελληνικοί τίτλοι των λόγων που μεταφράζονται είναι οι ακόλουθοι:

[4.1.] *Λόγος ῥητορικὸς τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κῦρ Εὐσταθίου τοῦ τοῦ Καταφλῶρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν* (Rede O ed. Wirth, σσ. 17-67).

[4.2.] *Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὅτε ἦν ἔτι τῆς ἀγιωτάτης τῶν Μύρων ἐκκλησίας ὑποψήφιος* (Rede M ed. Wirth, σσ. 69-117).

[4.3.] *Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἀναγνωσθεῖς εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν* (Rede N ed. Wirth, σσ. 119-155).

[4.4.] *Τοῦ αὐτοῦ λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν* (Rede K ed. Wirth, σσ. 157-180).

[5.] Βιβλιογραφία (Literaturverzeichnis, σσ. 181-188).

[6.] Ευρετήριο (Register, σσ. 189-195).

Αναπόφευκτα, και λόγω της χρονικής εγγύτητας της έκδοσής τους, το βιβλίο αυτό φέρνει στον νου την ελαφρώς προγενέστερη αγγλική μετάφραση έξι «κοσμικών λόγων» (secular orations) του Ευσταθίου από τον Andrew Stone, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι Ο, Μ, Ν αλλά όχι ο Κ³. Οι ΓΚ και ΚΜ εύλογα φροντίζουν να διευκρινίσουν στον πρόλογο ότι η ύπαρξη της πρόσφατης αγγλικής μετάφρασης του Stone δεν καθιστά περιττή την δική τους απόπειρα. Οι πειστικοί λόγοι που προβάλλουν είναι ότι εκείνες απευθύνονται στο γερμανόφωνο αναγνωστικό κοινό, ότι η πολυπλοκότητα και οι ιδιαιτερότητες

3. *Eustathios of Thessaloniki, Secular Orations 1167/8 to 1179*, αγγλ. μτφρ., εισ. και σχόλια A. F. STONE [Byzantina Australiensia 19], Brisbane 2013. Βλ. την βιβλιοκρισία του γράφοντος στα *ΒυζΣυμ* 25 (2015), 327-333.

του έργου του Ευσταθίου αφήνουν ευρέα περιθώρια περαιτέρω ενασχόλησης μαζί του, και ότι αποδίδουν έμφαση στον φιλολογικό παρά στον ιστορικό σχολιασμό, όπως έχει κάνει ο Stone (σ. VII). Ο γράφων θα πρόσθετε ότι και η στόχευση των δύο προσπαθειών δεν ταυτίζεται, καθώς για την γερμανική μετάφραση δεν επιλέγονται διάφορα είδη «κοσμικών λόγων» του Ευσταθίου με διαφορετικούς αποδέκτες, αλλά αυτοκρατορικοί λόγοι που έχουν έναν και μοναδικό αποδέκτη.

Πράγματι έχει ιδιαίτερη αξία το γεγονός ότι και οι τέσσερις λόγοι απευθύνονται στον αυτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνό (1143–1180) καλύπτοντας την περίοδο 1173/4 – 1179/80 (η ΚΜ είναι ιδιαίτερα προσεκτική και παραθέτει στην πρώτη υποσημείωση κάθε μεταφρασμένου λόγου τις διαφορετικές εκτιμήσεις που έχουν διατυπωθεί ως προς την χρονολόγηση της συγγραφής), η οποία αντιστοιχεί σε διάφορες φάσεις της σταδιοδρομίας του Ευσταθίου. Ο Paul Magdalino έχει χαρακτηρίσει τον Μανουήλ ως «the most heavily eulogised of all Byzantine emperors» και αναφέρει ότι έχουν διασωθεί περισσότερα από εβδομήντα εγκώμια με αποδέκτη τον συγκεκριμένο αυτοκράτορα⁴. Συνεπώς, τα τέσσερα κείμενα του Ευσταθίου συνιστούν μια πρόσφορη παραδειγματική περίπτωση τόσο για την εξέταση των αυτοκρατορικών λόγων σε μια εποχή άνθησης του είδους όσο και για τον τρόπο που τους συνέθετε ένας πραγματικός δεξιότηχης της εξεζητημένης και δύσκολης γλώσσας (και ύφους) που απαντά στα κείμενα αυτά.

Σημειωτέον ότι οι λόγοι παρέχουν πληροφορίες και ενδείξεις για διάφορα γεγονότα, αντιλήψεις και τάσεις των τελευταίων ετών της βασιλείας του Μανουήλ, σε ένα «αυλικό πλαίσιο». Οι συγγραφείς δικαίως αποδίδουν έμφαση στην στόχευση των κειμένων αυτού του είδους. Αυτά τα μακροσκελή εγκώμια, που είχαν την δική τους θέση στην αυτοκρατορική εθιμοτυπία, ήταν φορείς σύνθετων μηνυμάτων και μπορούν να ξεταστούν από διαφορετικές οπτικές γωνίες, π.χ. την προσπάθεια του ρήτορα να υπερισχύσει των ομοτέχνων του και να προσελκύσει την εύνοια του αυτοκράτορα· την απόπειρα να εκφραστεί η άποψη μιας ομάδας στην αυλή για ένα συγκεκριμένο ζήτημα· ή, αντίστροφα, την ανάγκη να διαφημιστεί η πολιτική του αυτοκράτορα (σσ. IX, 6-7).

Οι τέσσερις λόγοι του Ευσταθίου αποτελούν υψηλά δείγματα του συγκεκριμένου είδους, αλλά είναι παγκοίως γνωστό ότι η μετάφραση των

4. P. MAGDALINO, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge 1993, 414.

κειμένων αυτών δεν συνιστά εύκολο εγχείρημα. Ωστόσο, η ΚΜ πέτυχε να ισορροπήσει μεταξύ του σεβασμού στο πνεύμα του πρωτοτύπου και της ανάγκης να προσφέρει μια ευανάγνωστη, ρέουσα και κατανοητή μετάφραση στον σύγχρονο (γερμανόφωνο) αναγνώστη. Το αποτέλεσμα την δικαιώνει και σε επίπεδο σχολιασμού (διασαφηνίζονται νύξεις στην εκκλησιαστική και θύραθεν γραμματεία, σε πρόσωπα και γεγονότα, καθώς και όροι, «τόποι», μεταφραστικές επιλογές κ.ά.), επιτυγχάνοντας μια συνολική προσέγγιση των τεσσάρων λόγων του Ευσταθίου, η οποία θα ωφελήσει κάθε ειδικό και μη αναγνώστη.

Συμπερασματικά, πρόκειται για ένα επιτυχημένο και αξιέπαινο εγχείρημα, το οποίο με τις αναγνώσεις που προτείνει και τον διασαφητικό σχολιασμό συμβάλλει στην ολοένα βαθύτερη κατανόηση του έργου του Ευσταθίου.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΕΡΙΑΝΟΣ
ΠΕ/ΕΙΕ